

ПЕДАН А.В/

СУТНІСТЬ ПОНЯТТЯ «КАПІТАЛ»

У статті проаналізовані різноманітні точки зору поняття «капітал». Згруповано та систематизовано в однорідні групи теоретичні напрямки стосовно змістовного наповнення терміну.

Ключові слова: капітал, поняття, кошти, оборотні кошти, підприємство, фінанси, оборотний капітал

В статье проанализированы различные точки зрения понятие «капитал». Сгруппированы и систематизированы в однородные группы теоретические направления по содержательного наполнения срока.

Ключевые слова: капитал, понятие, средства, оборотные средства, предприятие, финансы, оборотный капитал

The article analyzes the various terms of the concept of "capital." Grouped and systematised in homogeneous groups theoretical directions regarding the content of the term.

Keywords: kapital, concepts, costs, working capital, business, finance, working capital

Україні, гострої нестачі фінансових ресурсів необхідно приділяти постійну увагу організації управління оборотним капіталом промислових підприємств. Розвиток ринкових відносин та досвід зарубіжної системи господарювання визначають залежність результатів діяльності підприємств від ефективності використання оборотного капіталу. Тому дослідження системи управління оборотним капіталом як важливого чинника підвищення ефективності функціонування підприємств промисловості набуває особливої актуальності.

Фінансова діяльність будь-якого промислового підприємства тісно пов'язана з формуванням і використанням оборотного капіталу, для ефективного управління яким потрібна продумана, виважена і цілеспрямована політика на рівні окремого підприємства та на рівні держави. Оборотному капіталу належить особливе місце у структурі капіталу підприємства, оскільки від якості управління ним залежить безперервність процесу виробництва та реалізації продукції, ліквідність підприємства, його платоспроможність та рентабельність.

У розвиток теорії та практики управління оборотним капіталом підприємств зробили такі вітчизняні та зарубіжні вчені: Є. Викова, І. Бланк, Є. Брігхем, В. Буряковський, І. Зятковський, В. Ковальов, А. Поддєрьогін, Р. Сайфулін, Р. Слав'юк, Є. Стоянова, А. Філімоненков, В. Шеремет та інші.

У роботі використовувались загальнонаукові методи досліджень, зокрема: аналіз і синтез для дослідження сутності оборотного капіталу та визначення функцій процесу управління ним; абстрагування і порівняння для уточнення поняття "оборотний капітал"

Термін "капітал" має неоднозначне трактування у вітчизняній і закордонній літературі. За деякої умовності можна говорити про існування двох підходів: вважається, що перший більш широко розповсюджений серед бухгалтерів, другий – економістів. Відповідно до першого, капітал – це інтерес власників підприємства, формально представлений у балансі у вигляді акціонерного капіталу, емісійного доходу й нерозподіленого прибутку. Відповідно до другого, під терміном

"капітал" розуміють матеріальні активи підприємства (оборотні кошти, інвентар).

На думку В.Шеремета: капітал – це основні види фінансових ресурсів (інвестиційних ресурсів) у формі матеріальних і коштів, різних видів фінансових інструментів. Капітал підприємства, з одного боку, є джерелом, а з іншого боку – результатом діяльності підприємства [1].

Що стосується оборотного капіталу, то багато визначень цього терміна являють собою непогодженість з боку фінансової й класичної економічної науки. Так, відповідно до першої, капіталом вважають всі активи фірми й джерела їхнього формування, у той час як у чисто економічному аспекті капітал – це реальне майно, тобто засоби виробництва та предмети праці. Завдяки такому розмежуванню, у літературі по економіці категорія "оборотний капітал" стала тотожною категорії "оборотні виробничі фонди", а в літературі по фінансам – тотожною всім "оборотним коштам".

Так, Поддєрьогін А.М. під оборотним капіталом (оборотними коштами) розглядає кошти, авансовані в оборотні виробничі фонди й фонди обігу для забезпечення безперервності процесу виробництва, реалізації продукції й одержання прибутку [2].

Слав'юк Р.А. вважає, що оборотні кошти (оборотний капітал) – це частина капіталу підприємства, вкладеного в його поточні активи, сукупність оборотних виробничих фондів, фондів обігу, авансованих для забезпечення поточної діяльності [30].

Інші автори визначають оборотний капітал як капітал, інвестований в оборотні активи підприємства [3, 4]. Тим самим стверджують, що оборотний капітал інвестують в оборотні активи як сфери виробництва, так і сфери обігу, відповідно, він складається з двох складових: оборотний виробничий капітал та обіговий капітал.

Брігхем Є. Ф. дає таке визначення оборотного капіталу: "Оборотний капітал: інвестиція фірми у короткострокові активи – готівку, ліквідні цінні папери, товарно-матеріальні запаси і рахунки дебіторських заборгованостей" [4].

З точки зору Ковальова В., термін "оборотний

капітал" належить до мобільних активів підприємства, що є грошовими засобами або можуть бути перетворені в них протягом одного року або одного виробничого циклу [5]. Тобто відзначається лише здатність оборотного капіталу швидко трансформуватися в грошові засоби, не виділяючи ні матеріально-речову складову, ні вартісну.

Але багато вчених сходяться на думці, що більш правильний підхід той, який освітлений у фінансовій літературі. Ще А. Сміт виділяв у складі оборотного капіталу грошові кошти. Відповідно до сучасної класифікації цей елемент входить у фонди обігу, а виходить, не можна погодитися з тим, що він не є частиною оборотного капіталу. Причиною такого протиріччя може служити визначення К. Маркса: "Рух капіталу завжди починається із грошей..., але самі по собі гроші не є капіталом. Вони перетворюються в капітал в особливих умовах – у випадку їхнього використання з метою одержання додаткових грошей". Тому що кошти підприємств можуть бути розміщені на розрахунковому рахунку, вкладені в цінні папери, і на їхню суму відбувається нарахування відсотків, то буде вірним говорити про доходи, які приносять гроші їхньому власникові. Іншими словами, кошти підприємства є елементом оборотного капіталу [6].

Що стосується суміжних понять: "оборотні кошти", "оборотні фонди", то різниця між ними та категорією "оборотний капітал" є істотною.

Оборотні кошти не слід ототожнювати з матеріальними цінностями, в які вони вкладені, тобто оборотними засобами і засобами обігу. Оборотні засоби і засоби обігу виступають у вигляді засобів виробництва (сировина, матеріали, напівфабрикати тощо) і лише не в значній частині гроші (каса, розрахунковий рахунок, кошти в розрахунках тощо). Оборотні кошти обслуговують економічний обіг оборотних засобів і засобів обігу підприємства. Оборотні кошти вкладаються у грошовій формі в сировину, матеріали, напівфабрикати, тару і в процесі виробництва продукції переходять у незавершене виробництво, потім у вигляді готової продукції зберігаються на складі, після чого відвантажуються покупцям і лише після надходження виручки від реалізації продукції знову повертаються у грошову форму.

Об'єктивна необхідність оборотних коштів обумовлена тим, що підприємства тільки після реалізації продукції можуть покрити витрати на їхнє виробництво. Тому, щоб почати виробництво, необхідно авансувати певні ресурси на здійснення витрат, а потім перенести їх на вартість виготовленої продукції, робіт, послуг. Цей процес здійснюють за допомогою оборотних коштів.

Отже, оборотні кошти – це грошові ресурси, які вкладено в оборотні виробничі фонди та фонди обігу для забезпечення безперервного виробництва та реалізації продукції.

Багато дослідників вживають також поняття "оборотні виробничі фонди" та "фонди обігу". Це пов'язано з тим, що в умовах товарно-грошових відносин матеріальні засоби підприємства виступають не лише в натуральній, але й у вартісній формі: "...предмети праці в

грошовій формі складають виробничі оборотні фонди. До них на промислових підприємствах відносяться: сировина, матеріали, паливо, запаси, частини та інші матеріальні цінності" [7].

До складу виробничих оборотних фондів відносяться також незавершене виробництво, витрати майбутніх періодів. Основне призначення виробничих фондів полягає в забезпеченні планомірного та ритмічного процесу виробництва на підприємствах і об'єднаннях.

Окрім виробничих оборотних фондів, кожне підприємство має частину активів, що знаходиться у сфері обігу. Це готова продукція, грошові кошти на рахунках в банку і у касі підприємства, кошти в розрахунках тощо. Ця частина активів оцінена в грошах, називається фондами обігу. Основне призначення фондів обігу полягає в забезпеченні грошовими коштами планомірного процесу обігу на підприємствах.

Оскільки у фінансах і фінансовій звітності основні і оборотні засоби відображаються у вартісному (грошовому) вираженні, то поняття "оборотних фондів" можна не вживати, а натомість використовувати поняття "оборотні засоби", розуміючи при цьому оборотні засоби в грошовому вираженні. Це допоможе уникнути розбіжностей у визначенні цих понять: одні економісти розуміють під оборотними фондами оборотні засоби в грошовому вираженні, інші – кошти, вкладені в оборотні засоби і засоби обігу; це все при тому, що даючи визначення оборотним засобам, говоримо, що вони повністю переносять свою вартість на вартість виготовленого продукту.

В умовах ринкової економіки фінансисти оперують частіше поняттям "капітал", який є для фінансиста-практика реальним об'єктом, на який він може постійно впливати з метою отримання нових доходів підприємства, в цій якості капітал для фінансиста – об'єктивний фактор виробництва. Отже, капітал – це частина фінансових ресурсів, що введена підприємством в обіг і приносить доходи від цього обігу [8].

Таким чином, оборотний капітал по величині дорівнює оборотним коштам, і дану категорію можна представити у наступній класифікації (рисунк 1.1) [7].

З наведених вище визначень оборотних коштів та оборотного капіталу та розкриття їх економічної суті, можна зробити висновок, що це рівнозначні поняття за своєю економічною природою.

Оборотний капітал як і оборотні кошти вкладається в оборотні засоби і засоби обігу на всіх стадіях кругообігу, постійно перебуває в русі і забезпечує безперервність процесу виробництва продукції, виконує такі самі завдання як і оборотні кошти.

Отже оборотний капітал – це грошові кошти, вкладені в оборотні засоби і засоби обігу для того, щоб забезпечити процес виробництва й реалізації продукції і за сприятливих умов отримати прибуток.

Структура оборотного капіталу визначається співвідношенням окремих його елементів і відбиває

специфіку операційного циклу виробництва, а також те, яка частина оборотних активів фінансується за рахунок власних коштів і довгострокових кредитів, а яка – за рахунок короткострокових кредитів.

Частина оборотного капіталу при цьому постійно перебуває в сфері виробництва (запаси сировини й матеріалів, незавершене виробництво, готова продукція

на складі), інша частина – у сфері обігу (відвантажена продукція, дебіторська заборгованість, грошові кошти, цінні папери й т.п.). Очевидно, що величина й структура оборотних коштів обумовлена не тільки потребами виробництва, але й потребами обігу.

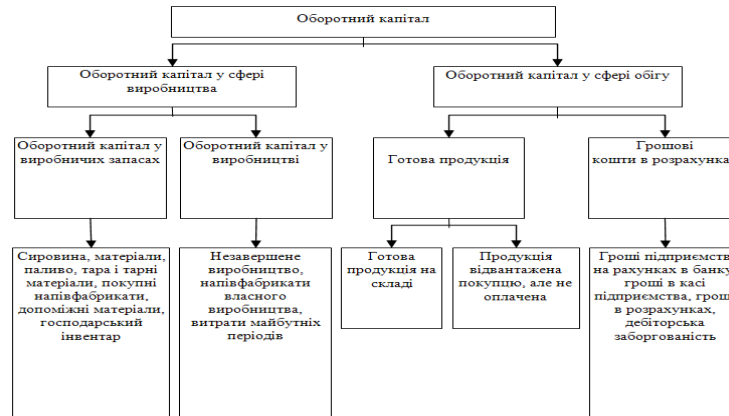

Рис. 1 – Класифікація оборотного капіталу за напрямками вкладення

Список літератури: 1. Шеремет А.Д., Сайфулін Р.С., Финансы предприятий: Учебное пособие. – М.: Инфра – М, 1998. – 343 с. 2. Финансы підприємств. Підручник / за редакцією проф. А.М. Поддєрьогіна. – К.: КНЕУ, 2003. – 460 с. 3. Слав'юк Р.А. Финансы підприємств: Навч. посібник. Вид. 2-ге, доповн. і переробл. – Луцьк: Вид. "Вежа", 2001. – 204 с. 4. Загородній А.Г., Вознюк Г.Л., Смовженко Т.С. Финансовый словарь. – 2-ге вид., випр. та доп. – Львів: Центр Європа, 2000. – 605 С. 5. Бригем Е.Ф. Основы финансового менеджмента. Переклад з англійської: – К.: Молодь, 1997. – 734 с. 6. Ковалев В.В. Финансовый анализ: Управление капиталом. Выбор инвестиций. Анализ отчетности. – 2-е изд., перераб. и доп. – М.: Финансы и статистика, 1997. – 512 С. 7. Доронін А. В., Горючий Д.А. Класифікаційні ознаки оборотного капіталу підприємств // Вісник Східноукр. нац. ун-ту ім. В.Далі. – 2004. – №3(61). – С. 52-58. 8. Дропа Я.Б. Оборотно-капітал: природа та функції // Вісник Львів. ун-ту, Серія "Економічна". – 2004. – Вип. 32. – С. 78-84. 9. Зятковський І.В. Финансы підприємств. Навч. посібник. Вид. 2-ге, доповнен. і переробл. – Тернопіль: Екон. думка, 2003. – 400 с. 10. Дропа Я.Б. Поняття, класифікація та джерела формування оборотного капіталу // Вісник Львів. ун-ту. Серія економічна. – 2003. – Вип. 31. – С. 157-166

Bibliography (transliterated): 1. Sheremet A.D., Sayfulin R.S., Finansi predpriyatij: Uchebnoe posobie. – M.: Infra – M, 1998. – 343 s. 2. Finansi pidpriemstv. Pidruchnik / za redaktsieyu prof. A.M. Podderogina. – K.: KNEU, 2003. – 460 s. 3. Slav'yuk R.A. Finansi pidpriemstv: Navch. posibnik. Vid. 2-ge, dopovn. i pererobl. – Luts'k: Vid. "Vezha", 2001. – 204 s. 4. Zagorodniy A.G., Voznyuk G.L., Smovzhenko T.S. Finansoviy slovník. – 2-ge vid., vipr. ta dop. – Lviv: Tsent' Evropa, 2000. – 605 S. 5. Brigham E.F. Osnovi finansovogo menedzhmentu. Pereklad z angliskoyi: – K.: Molod, 1997. – 734 s. 6. Kovalev V.V. Finansovyy analiz: Upravlenie kapitalom. Vybór investitsiy. Analiz otchetnosti. – 2-e izd., pererab. i dop. – M.: Finansi i statistika, 1997. – 512 S. 7. Doronin A. V., Goroviy D.A. Klasifikatsiyni oznaki oborotnogo kapitalu pidpriemstv // Visnik Shidnoukr. nats. un-tu im. V.Dalya. – 2004. – №3(61). – S. 52-58. 8. Drova Ya.B. Oborotniy kapital: priroda ta funktsiyi // Visnik Lviv. un-tu, Seriya "Ekonomichna". – 2004. – Vip. 32. – S. 78-84. 9. Ziatkovskiy I.V. Finansi pidpriemstv. Navch. posibnik. Vid. 2-ge, dopovnen. i pererobl. – Ternopil: Ekon. dumka, 2003. – 400 s. 10. Drova Ya.B. Ponyattya, klasifikatsiya ta dzhерela formuvannya oborotnogo kapitalu // Visnik Lviv. un-tu. Seriya ekonomichna. – 2003. – Vip. 31. – S. 157-166

Надійшла (received) 18.09.2016

Бібліографічні описи / Библиографические описания / Bibliographic descriptions

Сутність поняття «капітал» / А.В. Педан // Вісник НТУ «ХПІ» Актуальні проблеми управління та фінансово-господарської діяльності підприємства. – Х. : НТУ «ХПІ», 2016 – № 24 (1196). – С. 93–95. – Бібліогр.: 10 назв. – ISSN 2304-621X.

Сущность понятия «капитал» / А.В. Педан // Вестник НТУ «ХПИ». Серия: Актуальные проблемы управления и финансово-хозяйственной деятельности предприятия. – Х. : НТУ «ХПИ», 2016. – № 24 (1196). – С. 93–95. – Библиогр. 10 назв. – ISSN 2304-621X.

Cutnist term «Capital» / A. Pedan // Bulletin of NTU "KhPI". Series: Actual problems of management and financial-economic activity of the enterprise. – Kharkiv : NTU "KhPI", 2016. – No 24 (1196). – P. 93-95. – Bibliogr.: 10 names. – ISSN 2304-621X.

Відомості про авторів / Сведения об авторах / About the Authors

Педан Андрій Володимирович – магістр кафедри менеджменту ЗЕД та фінансів, НТУ «ХПІ», м. Харків; тел. 0976291548, e-mail: Lena_hs@mail.ru

Педан Андрей Владимирович – магістр кафедри менеджмента ВЭД и финансов, НТУ «ХПИ», г. Харьков. тел. 0976291548, e-mail: Lena_hs@mail.ru

Pedan Andriy Volodimirovich – student, National Technical University "Kharkiv Polytechnic Institute", Kharkiv, tel. 0976291548, e-mail: Lena_hs@mail.ru